VÄXTBASERAT SVERIGE

Växtbaserat - för en ny tid

En branschrapport från

Växtbaserat Sverige

2024

VÄXTBASERAT SVERIGE

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Om Växtbaserat Sverige	5
Livsmedelssektorn fortsatt i centrum för flera av de globala utmaningarna	7
Därför bör Sverige satsa på växtbaserade livsmedel	9
• Mer växtbaserade livsmedel ökar resiliensen och stärker försörjningsberedskapen	9
• Bättre för klimatet	12
• Bättre för folkhälsan	16
Konsumenterna visar vägen in i framtiden	19
• Nya möjligheter för svensk primärproduktion, men fler verktyg behövs	23
• Goda förutsättningar för svenska livsmedelsproducenter	26
Hinder på vägen - System och regelverk hämmar utvecklingen av växtbaserade livsmedel	27
Så får vi en stark svensk växtbaserad sektor	30

Sammanfattning

En orolig omvärld med flera pågående militära konflikter i kombination med andra globala utmaningar bidrar till att frågor om livsmedelsförsörjning, både produktion och konsumtion, hamnar mitt i människors vardag och därmed också hos politiska beslutsfattare. Utöver lågkonjunktur och inflationschock, som påverkar människors privatekonomi, så är det tre stora utmaningar som påverkar livsmedelsbranschen:

- Krig
- Klimatkris
- Folkhälsa

Ny lagstiftning, både på nationell och europeisk nivå, innebär ökade miljökrav på jordbruket som behöver ställa om, vilket har lett till ett missnöje hos många lantbrukare runt om i Europa. I en debattartikel om livsmedelsberedskapen som publicerades när utredningen om detsamma presenterades i februari 2024, skrev regeringens utredare Ingrid Petersson att vi måste ställa in oss på att äta mindre och sämre i händelse av krig eller kris (1).

Med allt detta som grund är det lätt att tänka att framtiden ser mörk ut för livsmedelsindustrin, men det finns goda möjligheter att tänka om och tänka nytt för att stävja såväl den globala uppvärmningen som för att trygga livsmedelsförsörjningen och förbättra folkhälsan. Det behöver faktiskt inte vara så att vi behöver äta vare sig mindre eller sämre i en sådan situation, men vi får äta annorlunda och ställa om vårt konsumtionsmönster. Det finns inte en enskild lösning, men flera faktorer pekar på att en väsentlig del av lösningen för ovanstående utmaningar är en ökad produktion och konsumtion av växtbaserade livsmedel.

Den här rapporten från Växtbaserat Sverige beskriver hur mer växtbaserade livsmedel bidrar till att minska sårbarheten i livsmedelsförsörjningen och öka försörjningstryggheten, något som Sveriges medlemskap i NATO också ställer krav på. Om en större andel grödor, som odlas i Sverige, används till livsmedel i stället för till djurfoder, kan vi nå dessa krav och samtidigt minska importbehovet.

Med genomtänkta åtgärder och kompetenshöjande insatser kan vi stötta bönder att ställa om sin verksamhet till ökad produktion av grödor för humankonsumtion, vilket stärker vår försörjningstrygghet och minskar jordbrukets klimatavtryck. En ökad konsumtion av växtbaserad kost ligger dessutom i linje med de under 2023 uppdaterade Nordiska Näringsrekommendationerna (NNR), som säger att vi behöver minska vårt intag av rött kött för att främja såväl folkhälsan som klimatet.

Om Växtbaserat Sverige

Växtbaserat Sverige är en branschorganisation för företag som är verksamma i livsmedelskedjan. Sedan 2018 arbetar vi för att främja ökad produktion och konsumtion av växtbaserade livsmedel. Bland våra medlemmar finns både små start-up-företag och stora internationella företag.

Våra medlemmar är:

- Alpro/Danone
- DUG/Veg of Lund
- LiveKindly Collective/Oumph!
- Nestlé/Hälsans Kök
- Nordic Seafarm
- Oatly
- Orkla Foods Sverige
- Proteinish
- Stockeld Dreamery

Den globala marknaden för växtbaserad mat och dryck

Segment	2024	2030
Växtbaserade proteiner	26,1 miljarder USD	65,2 miljarder USD
Växtbaserade mejerier	18,9 miljarder USD	32,6 miljarder USD
Totala marknaden för växtbaserad mat och dryck	54,8 miljarder USD	110,3 miljarder USD

(2)

Enligt en marknadsanalys av konsultföretaget Ernst & Young beräknas den globala marknaden för växtbaserad mat och dryck nå ett värde om 54,8 miljarder under 2024 och 110,3 miljarder USD år 2030. De olika produktsegmenten har olika tillväxttakt och den totala marknaden inkluderar även växtbaserade snacks och bakverk. Det globala statistikbolaget Statista har i sin prognos uppskattat ett högre värde för den växtbaserade sektorn om 147 miljarder USD år 2030. Det skulle innebära att marknaden femfaldigas på endast 10 år.

Livsmedelssektorn fortsatt i centrum för flera av de globala utmaningarna

De senaste fem åren har präglats av flera globala kriser som alla påverkat eller påverkar det globala livsmedelssystemet. Torkan 2018, pandemin, Rysslands pågående krig i Ukraina och inflationschocken. Nu slår dessutom den globala folkhälsoutmaningen igenom med kraft.

Efter omkring två decennier av globalisering och frihandel där tillgång till livsmedel för länder i västvärlden inte bedömts vara ett problem, allra minst i Sverige, befinner vi oss nu i ett läge där tillgången till livsmedel och insatsvaror inte längre kan tas för given. **Livsmedelsproduktion- och livsmedelsförsörjning är numera högst upp på den politiska dagordningen.** De globala kriserna har dessutom återaktualiserat det ursprungliga syftet med EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) (3).

På EU-nivå har det under den senaste mandatperioden inom ramen för Den gröna given (4), Från jord till bord-strategin (5) och EU:s Klimatlag (6) arbetats fram regel- och policyförslag på livsmedelsområdet med bäring på både produktionsmetoder och konsumtionsbeteenden. Flera av besluten och förslagen, i kombination med olika nationella beslut, har dock lett till protester bland lantbrukare i flera medlemsstater. Missnöjet grundar sig i låg lönsamhet i kombination med en tung administrationsbörda, bland annat till följd av ökade miljökrav, t.ex. mål om utsläppsminskningar, och höga priser på bränsle och konstgödsel till följd av Rysslands krig i Ukraina.

Många av de lantbrukare som deltar i protesterna anser att de beslut som fattats har satt ett orimligt tryck på jordbrukarna genom att det har införts alldeles för många regler på kort tid som de inte har möjlighet att följa utan stora kostnader och konsekvenser för den egna verksamheten. De flesta lantbrukare ser vikten av hållbara jordbruksmetoder och förstår sin roll i att mildra klimatförändringarna på en bredare skala, men anser att de inte har någon chans med nuvarande system (7). Till följd av vårens protester ställde sig nyligen EU:s medlemsstater bakom ett förslag från EU-kommissionen, om att lätta på några av de aviserade miljökraven för jordbruket (8). Europaparlamentet satte förslaget på snabb hantering och beslutade i slutet av april att ge bönderna mer flexibilitet och fler undantag från exempelvis krav på växelbruk och diversifiering av grödor, samt att mindre jordbruk (under tio hektar) undantas från kontroller och straff om de inte fullt ut uppfyller vissa av kraven (9).

”Who would be foolish enough to delegate responsibility for their food? We have a duty not to allow food dependencies to set in”.
Emanuel Macon, Sorbonnetal den 25 april 2024

Den politiska turbulens som har uppstått skapar en oro för att beslutsfattare väljer att driva en kortsiktig politik i stället för att prioritera långsiktighet när det gäller den gemensamma jordbrukspolitiken. Händelseutvecklingen medför att frågor om jordbruks- och klimatpolitiken kommer att vara högt på dagordningen både för nästa EU-kommission och Europaparlament. Det vittnar också Frankrikes president Emanuel Macrons linjetal om EU-samarbetet, som hölls i april 2024, där livsmedelsförsörjningen tillsammans med energiförsörjningen är två strategiska sektorer som lyfts fram som särskilt strategiska för EU framåt (10). Beslutsfattare kommer behöva göra noggranna avvägningar mellan intresset av att underlätta för lantbrukare för att säkra livsmedelsförsörjningen i det kortare perspektivet och vikten av att minska utsläppen från jordbruket i det något längre perspektivet och hitta verktyg som underlättar omställning.

Därför bör Sverige satsa på växtbaserade livsmedel

Mer växtbaserade livsmedel ökar resiliensen och stärker försörjningsberedskapen

Krigen i vår omvärld har blixtbelyst komplexiteten i livsmedelskedjan vilket har lett till att frågan om livsmedelsförsörjning och försörjningsberedskap har hamnat högst upp på den politiska agendan. Även 2023 var ett tufft år för Sveriges lantbrukare. Försommartorka och sensommarregn bidrog till att spannmålsskörden hamnade 27% under det normala (11). Sveriges inträde i NATO har ytterligare understrukit vikten av en stabil försörjningsberedskap då Artikel 3 i NATO-fördraget (12) ställer krav på robusthet i medlemsstaternas försörjning av bland annat livsmedel, vatten och energi. Där står att parterna:

”var för sig och tillsammans, genom egen beredskap och ömsesidigt bistånd, upprätthålla och utveckla sin individuella och kollektiva förmåga att stå emot väpnade angrepp”

Detta kan medföra nya krav på försörjningstryggheten av till exempel livsmedel, vatten, energi och transporter. Redan innan Sverige beslutade att ansöka om medlemskap i NATO, i samband med inledningen av Rysslands krig i Ukraina, tillsatte dåvarande regering en statlig utredning Livsmedelsberedskap för en ny tid (13). I februari 2024 presenterade ordförande Ingrid Peterson utredningens förslag. Utredningen framhåller bland annat innehållet i Versaillesdeklarationen (14) gällande livsmedel, enligt vilken **importberoendet avseende viktiga livsmedel och insatsvaror till jordbruket bör minska och att det i synnerhet bör ske genom att öka EU:s produktion av växtbaserade proteiner** (15).

Utredningen betonar också vikten av att klargöra kommuners ansvar, vikten av att skydda jordbruksmark och säkerställa en beredskapslagring samt understryker det egna ansvaret att ha livsmedel hemma motsvarande minst en veckas konsumtion. Att hållbarheten på många växtbaserade produkter är längre och därmed gör dem utmärkta att ha i olika typer av beredskapslager är något som noterats av bland annat Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) som påtalade detta i en gemensam rapport redan 2018 (16). Detsamma gäller även för privatpersoner.

Det bästa sättet att trygga livsmedelsförsörjningen i Sverige är att säkerställa att vi har sunda och konkurrenskraftiga företag i livsmedelskedjan, samt att vi har en välfungerande inre marknad i EU. Svensk livsmedelsberedskap stärks inte enbart genom att vi bygger upp beredskapslager och fokuserar på självförsörjning. Livsmedelskedjan är global och betydligt mer komplex än så. Sverige saknar i princip helt inhemsk produktion av insatsmedel såsom bränsle, växtskydd, gödning och till viss del utsäde. Vi i Sverige behöver se oss som en naturlig del av EU:s inre marknad och vårda och värna vår tillgång till den. Rätt utformad kan den gemensamma jordbrukspolitiken i kombination med den fria rörligheten för varor på den inre marknaden bidra till att stärka försörjningstryggheten.

En ökad produktion av växtbaserade proteiner och grödor för humankonsumtion minskar sårbarheten i livsmedelsförsörjningen

I detta sammanhang måste också den viktiga roll som växtbaserade livsmedel kan spela för att stärka livsmedelsberedskapen framhållas. **Mer växtbaserad produktion för humankonsumtion minskar sårbarheten eftersom odlingsmark då används mer effektivt genom att det som odlas används till mat och dryck i stället för att användas som foder till djur.** Tittar vi till exempel på den globala sojaproduktionen så går mellan 75 och 80 procent till djurfoder och enbart 6 procent till direktkonsumtion. Resterande del används bland annat till produktion av biodrivmedel (17). På samma sätt används i EU lika mycket vete till djurfoder som Ryssland och Ukraina exporterar tillsammans, 42,7 miljarder ton årligen. Om landytan i stället användes för att odla till exempel havre och baljväxter för att framställa växtbaserade livsmedel så blir livsmedelsproduktionen mer effektiv.

Enligt the Good Food Institute skulle ett bredare proteinskifte kunna effektivisera landanvändningen med upp till 95 procent (18). Sverige har goda förutsättningar att öka produktionen av grödor som är bättre anpassade till svenska odlingsförutsättningar. I rapporten från MSB och SLU, som nämnts ovan, lyftes också detta perspektiv fram redan år 2018 (19), samtidigt som den även belyste sårbarheterna och de lösningar som kan göra jordbruket mer motståndskraftigt. Rapporten betonar vikten av växtodling för humankonsumtion som en central del av lösningen.

Det är av mycket stor vikt att ökad odling av växtodling för humankonsumtion beaktas av Livsmedelsverket och Jordbruksverket i deras fortsatta arbete med att göra en sammanhållen beroendeanalys inom bland annat näringsgrenarna spannmål och baljväxter samt från primärled till konsumentled (20).

Bättre för klimatet

”Styrmedlen för minskade utsläpp av växthusgaser från den här sektorn är mycket svaga”. ”Det finns dock potential för minskade utsläpp från jordbrukssektorn genom exempelvis förbättrad produktivitet och djurhälsa, precisionsodling och en förändrad produktionssammansättning som innebär mer växtbaserad produktion och mindre köttproduktion.”
Klimatpolitiska rådet den 21 mars 2024 (21)

En ökad produktion och konsumtion av växtbaserade livsmedel är inte enbart viktigt för att stärka livsmedelstryggheten, det skulle också bidra positivt till en minskad påverkan på klimatet från livsmedelssektorn samtidigt som det bidrar till positiva hälsoeffekter. Ökad produktion och konsumtion av växtbaserade livsmedel spelar en viktig roll för att minska utsläppen av växthusgaser från livsmedels- och jordbrukssektorn. **I dag står jordbrukssektorn för runt cirka en tredjedel av de globala växthusgasutsläppen (22).** I Sverige kommer dessutom cirka en tredjedel av svenska hushålls utsläpp från maten.

Animaliska produkter utgör en knapp femtedel av världens totala kaloriintag samtidigt som animalier står bakom drygt 60 procent av livsmedelssektorns klimatpåverkan (vilket är mer än hela transportsektorn) och tar i anspråk mer än 80 procent av den brukade markarealen.(23)

Produktionen av växtbaserade livsmedel är avsevärt mer resurseffektiv, vilket behövs med hänsyn till att forskningen tydligt pekar på att flertalet planetära gränser redan övertrasserats och att framtidens matproduktion måste ske på befintlig brukad markareal för att klara målen för både klimat och biologisk mångfald (24). Vad vi väljer att producera och konsumera för livsmedel har alltså stor påverkan på klimat och miljö (25). Den senaste sammanfattningsrapporten från IPCC (2023) visar tydligt att tidsfönstret för att agera krymper snabbt och att världen bara har sju år på sig att halvera utsläppen jämfört med 2019 års nivåer (26). Som nyckellösningar pekar IPCC ut minskade metanutsläpp från jordbruket samt kolinlagring genom exempelvis plöjningsfritt bruk. Framtida satsningar på ett konkurrenskraftigt växtbaserat lantbruk bör därför beakta vikten av kolinlagring och andra regenerativa produktionsmetoder.

Politiker och beslutsfattare beaktar i allt större utsträckning frågan om livsmedelsproduktionens och konsumtionens inverkan på klimatet, vilket bland annat återspeglas i EU:s politikutveckling. EU-kommissionen konstaterar till exempel att **en övergång till en mer växtbaserad kost, med mindre rött kött och processat kött, och med mer frukt och grönsaker inte bara kommer att minska risken för livshotande sjukdomar, utan även livsmedelssystemets klimat- och miljöpåverkan**.

Från jord till bord-strategin och EU-kommissionens rapport om drivkrafter för livsmedelsförsörjning har båda belyst behovet av en övergång till mer hållbara konsumtionsmönster och det faktum att en övergång till en mer växtbaserad kost inte bara kommer att förbättra folkhälsan, utan också minska miljöbelastningen på det nuvarande livsmedelssystemet (27). Även i den europeiska livsmedels-säkerhetsmyndigheten EFSA:s rekommendation om hållbara livsmedelssystem framhålls att mer växtbaserad kost skulle kunna förbättra både människors och planetens hälsa, samt att begränsa konsumtionen av nötkött och mejeriprodukter har möjligen störst potential för att säkerställa miljömässig hållbarhet. Dessutom måste politik som stöttar efterfrågan på livsmedel och offentliga investeringar, såsom jordbrukssubventioner, anpassas för att uppnå hälsomål.(28)

Sverige ligger på det här området dessvärre steget efter både gällande politikutvecklingen i EU, och i flera enskilda länder som Danmark, Nederländerna, Israel och Singapore. I sin senaste granskning av regeringens klimatpolitik kritiserar Klimatpolitiska-rådet regeringen för att ha för svaga styrmedel för att minska utsläppen från sektorn. Rådet lyfter fram att utsläppen från jordbruket uppgick till 6,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2022. Jordbrukssektorns utsläpp består framför allt av metan från djurs matsmältning, metan och lustgas från stallgödsel samt lustgas och koldioxid från jordbruksmark.

Klimatpolitiska rådet betonar att utsläppen av växthusgaser från jordbruket är en svårare utmaning jämfört med andra sektorer eftersom klimatpåverkan från djur som idisslar och användning av gödningsämnen inte helt kan elimineras med dagens teknik. Rådet betonar vikten av en övergång från animalisk till växtbaserad produktion:

”Det finns dock potential för minskade utsläpp från jordbrukssektorn genom exempelvis förbättrad produktivitet och djurhälsa, precisionsodling och en förändrad produktionssammansättning som innebär mer växtbaserad produktion och mindre köttproduktion” (29).

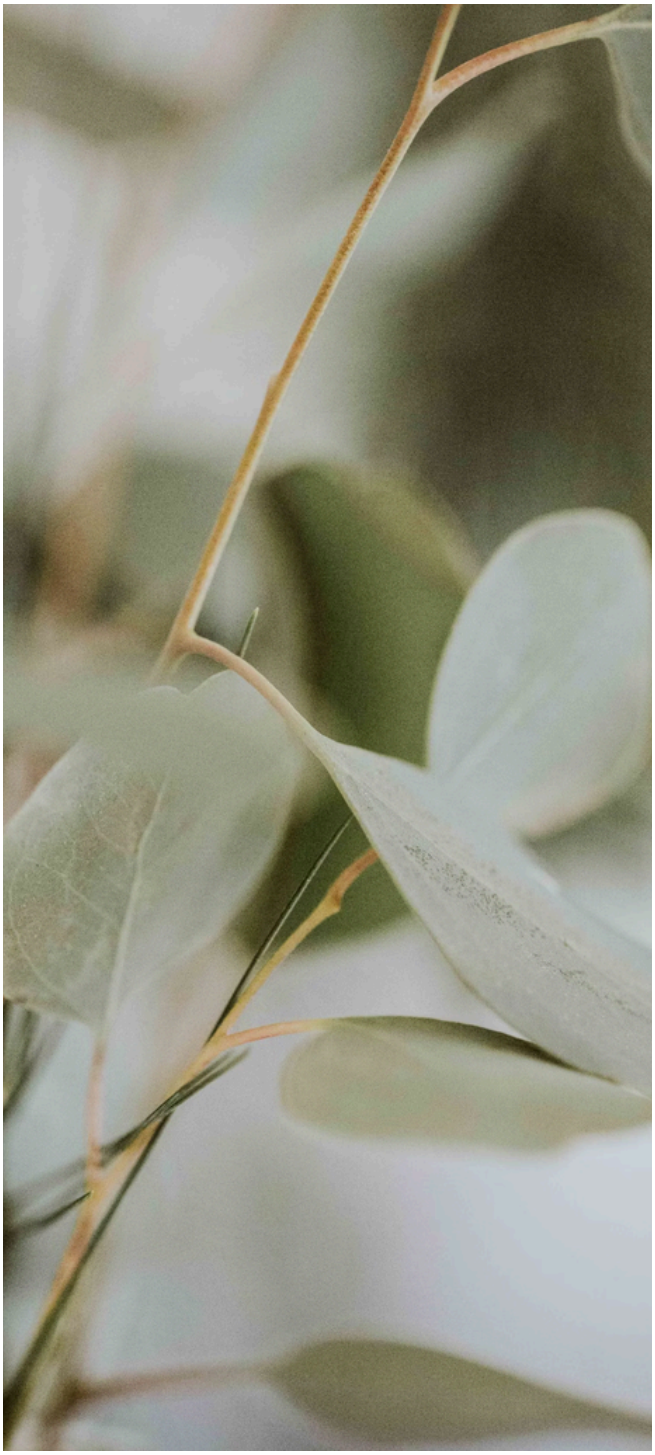

Bättre för folkhälsan

Fetma och övervikt har blivit en av vår tids största folkhälsoutmaningar, och ökar risken för hjärtkärlsjukdom, diabetes typ 2 samt flera typer av cancer. De vanligaste dödsorsakerna i dag, bland såväl män som kvinnor, är hjärt- och kärlsjukdom följt av cancer (30). I Sverige lider t.ex. i dag mer än halva den vuxna befolkningen av övervikt eller fetma (31).

Stora delar av den svenska populationen får i dag i sig för lite grönsaker, frukt, nötter, frön, fibrer och fullkorn (32,33). Det finns tydliga vetenskapliga belägg för att fiber har positiv effekt på folkhälsosjukdomar som blodtryck, hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes typ 2 och vissa former av cancer (34). Studier visar att ökad konsumtion av livsmedel som baseras på fiberrika råvaror som spannmål, baljväxter och grönsaker kan bidra till en bättre folkhälsa (35). Det är positivt att dessa rön får genomslag i näringsrekommendationer och kostråd, bland annat i Livsmedelsverkets uppdaterade Matcirkel där ett större intag av växtbaserad kost lyfts fram som en rekommendation. Till exempel lyfts berikad havredryck och växtbaserad yoghurt fram som likvärdiga med komjölk/yoghurt (36).

I de nyligen reviderade Nordiska Näringsrekommendationerna (NNR), som nu även inkluderar ett klimat- och miljöperspektiv, rekommenderas en övergång till mer växtbaserade kostmönster (37).

Exempelvis rekommenderar NNR-kommittén ett intag av rött kött och chark på högst 350 gram per vecka, jämfört med de tidigare kostråden på 500 gram per vecka (38).

"Overall, we recommend a predominantly plant-based diet rich in vegetables, fruits, berries, pulses, potatoes and whole grains, ample amounts of fish and nuts, moderate intake of low fat dairy products, limited intake of red meat and poultry, and minimal intake of processed meat, alcohol, and processed foods containing high amounts of added fats, salt and sugar."(39)

Att enskilda väljer att lägga om kosten för att få en bättre hälsa är mer effektivt, och billigare än om de skulle börja behandlas med dyra läkemedel som de nyligen lanserade viktminskningspillrena, eller att ännu fler drabbas av livsstilsrelaterade sjukdomar som leder till stora kostnader för samhället i fråga om behandlingskostnader och minskade arbetsinkomster.

Bättre förutsättningar för bra matvanor

Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket har slutredovisat sitt regeringsuppdrag kring en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. Myndigheterna konstaterar att dagens livsmedelskonsumtion inte är hållbar och att våra matvanor ökar risken för sjukdomar som diabetes, fetma, hjärt- kärlsjukdom och olika cancerformer. För att vända denna negativa trend föreslås att nationella mål och insatsområden införs till stöd för folkhälso- och hållbarhetsarbetet i myndigheter, regioner, kommuner och näringsliv. Sex delmål föreslås för att förändra livsmedelskonsumtionen på befolkningsnivå fram till 2035:

- Konsumtionen av baljväxter, grönsaker, rotfrukter, frukt och bär har ökat med 50 procent till år 2035 jämfört med år 2021.
- Konsumtionen av fullkorn har ökat med 100 procent år 2035 jämfört med år 2010.
- Konsumtionen av fisk och skaldjur har ökat med 20 procent till år 2035 jämfört med år 2019.
- Konsumtionen av energitäta och/eller näringsfattiga livsmedel har minskat med 50 procent till år 2035 jämfört med år 2021.
- Konsumtionen av kött har minskat med 30 procent till år 2035 jämfört med år 2021.
- Konsumtionen av salt har minskat med 20 procent till år 2035 jämfört med år 2018.

Rekommendationerna ligger i linje med vad NNR tidigare har rekommenderat, att vi bör äta en kost med huvudfokus på växtbaserat innehåll.

Myndigheterna lyfter fram vikten av växtbaserade livsmedel för att främja såväl folkhälsan som klimatet.

”Att äta hälsosamt och hållbart för miljön och klimatet går ofta hand i hand. En hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion innebär låg till måttlig mängd kött och animaliska produkter och en större andel växtbaserad mat än dagens kost. Om man dessutom minskar konsumtionen av näringsfattiga (och eventuellt energitäta) livsmedel och minskar den totala konsumtionen livsmedel kan klimatpåverkan minska med 20–70 procent. Dessutom har en förändrad livsmedelskonsumtion visats vara ett av de mest kostnadseffektiva sätten för höginkomstländer att begränsa sina utsläpp.”(40)

Sämre ekonomisk utveckling påverkar folkhälsan

Ekonomi och försörjningsmöjligheter är en av förutsättningarna för hälsa. I tider av sämre privatekonomi blir pris den viktigaste faktorn för konsumenternas val (41). Försämringar påverkar handlingsutrymmet för hälsosamma levnadsvanor och i förlängningen hälsan (42). En rapport från Livsmedelsverket visar att konsumenter köper mindre frukt, färska grönsaker, vegodrycker och vegoprodukter jämfört med tidigare år. Om konsumenter äter mindre frukt och grönt kan det på sikt ha negativa konsekvenser för folkhälsan (43).

Livsmedelsindustrin har en stor roll att spela i folkhälsoarbetet. Trots att sambanden är väl kända mellan t.ex. ökad risk för cancer i tjock- och ändtarm och för högt intag av rött kött som nöt, fläsk, lamm och framförallt charkprodukter och korv, finns det fortfarande många regelverk som snedvrider konkurrensen mellan animaliska och växtbaserade produkter, till exempel olika former av subventioner, bland andra EU:s skolmjölksstöd, som enbart omfattar traditionellt mejeri, och regler för berikning av vitaminer och mineraler bland annat ekologiska produkter. En ny undersökning från WWF visar att tre fjärdedelar av de tillfrågade anser att EU-parlamentariker bör bidra till att minska kostnaden för hållbar och hälsosam mat. 62% svarar att de skulle vara mer benägna att rösta på en kandidat som aktivt arbetar för att öka tillgången till hållbar och hälsosam mat, om de ställs inför två lika attraktiva kandidater. Tre av fem konsumenter vill även se att hållbar mat blir billigare och mer tillgänglig (44).

Konsumenterna visar vägen in i framtiden

Sverige är en relativt mogen marknad när det gäller växtbaserad mat och dryck och svenska konsumenter tillhör de som konsumerar mest växtbaserade livsmedel per capita i Europa. Växtbaserade alternativ till mjölk var den kategori som stack ut mest år 2022, följt av växtbaserat alternativ till kött och ost (45).

Ett konsumentdrivet skifte

I Sverige är ungdomar en stark konsumentgrupp när det kommer till Växtbaserat. Ungdomsbarometerns senaste undersökning lyfter fram att idag ses vegetarisk kost som mainstream bland unga i Sverige (46). Under 2023 och början av 2024 har vi även sett flera indikationer på att allt fler konsumenter väljer att testa växtbaserade alternativ. Enligt Axfoods senaste Vegobarometer väljer nu allt fler konsumenter som inte klassar sig som vare sig veganer eller vegetarianer växtbaserad kost i större utsträckning.

Enligt Vegobarometern äter 86% av den svenska befolkningen vegetariskt vid något tillfälle. 22% äter vegetariskt en dag i veckan och bland unga äter närmare 75% vegetariskt minst en gång i veckan, vilket visar på en ökning från tidigare undersökningar. Den generella trenden bland svenskar är idag att vilja variera sin kost och det finns ett intresse för att testa nya vegetariska alternativ på marknaden (47). Nylanserade ”hybridprodukter”, d.v.s. traditionella animalieprodukter där animaliska och växtbaserade proteiner blandas, har varit framgångsrika såsom Orkla/Felixs köttbulle med protein från svenskodlad ärta och svenskt nötkött (48), ICA:s nylanserade Hushållsfärs (49) och Garants Nöt & grönt (50). Många pekar på enkelheten som en viktig faktor för att produkterna har blivit populära. Detta visar på att hushållen är villiga att inkorporera växtbaserade råvaror som inte innebär en större förändring i matvanor.

Att det finns en förväntan om fortsatt marknadstillväxt för växtbaserade mejeriprodukter vittnar inte minst Arlas lansering av varumärket Jörd med sex nya växtbaserade mejeriprodukter om.

Även globalt drivs utvecklingen av det växtbaserade segmentet av ett förändrat konsumentbeteende och en globalt växande konsumentgrupp. Flera undersökningar visar att konsumenternas beteende har ändrats mycket i detta hänseende de senaste åren och flera faktorer pekar mot en fortsatt stark trend för detta skifte i vårt närområde och på global nivå (51). I en undersökning från den internationella livsmedels- och jordbruksorganisationen Proveg International framkommer att det finns en större vilja bland hushåll i EU-länderna att välja växtbaserade protein (52).

I undersökningen uppgav 40% av européerna att de är villiga att konsumera mer växtbaserad mat och dryck (53). Enligt samma undersökning uppgav 37% av respondenterna att det var villiga att ersätta traditionella mejerier med växtbaserade mejeriprodukter. Alla växtbaserade mejerier hade ökat i konsumtion sedan deras förra undersökning 2021. Enligt OECD:s jordbruksprognos från 2023 till 2032 kommer Nordamerika och Östasien att följa liknande trender som Europa (54). I deras prognos framhålls även hur den starka efterfrågan på växtbaserade alternativ är en av orsakerna för en framtida dämpad marknaden för animaliska produkter.

Det växtbaserade segmentet befinner sig i en ständig förbättrings- och utvecklingsfas och många initativ pågår för att utveckla såväl smak som konsistens för att locka till sig fler konsumenter. Ett exempel är Lantmännens Forskningsstiftelse som i år har presenterat en fördelning på 28 miljoner kronor till innovativa projekt, där de bland annat kommer ha ett fokus på smakförbättring för växtbaserade livsmedel genom precisionsfermentering och skapa en ökad attraktiv marknad för baljväxter. De kommer även att utforska möjligheter att kartlägga och separera olika proteiner i gul ärta (55).

Skiftet lockar investeringar

Skiftet till växtbaserad kost är en nödvändighet för att länder ska kunna möta hållbarhetsmål, livsmedelssäkerhet och klimatmål (56). Är en viktig förutsättning för detta är att jobba med produktinnovation för att förbättra odling, förädling, kommersialisering och export av växtbaserade livsmedel. Den långsiktiga trenden för det växtbaserade segmentets tillväxt är tydlig men de senaste åren har den svenska livsmedelskedjan utsatts för svåra prövningar. Investeringar i nya innovationer och foodtech-företag inom matvaruhandeln har mattats av vilket även har märkts av för det växtbaserade segmentet.

Framåtblickande perspektivet märks av på forskningssidan med flertalet satsningar inom växtbaserat som rör resiliens, hållbarhet och framställning av nya produkter. (57, 58, 59) Formas, RISE, Lantmännens forskningsstiftelse och Vinnova är några av de organisationer som bidrar till att utforska och utveckla framtidens innovationer inom jordbruk, livsmedel, bioenergi (60).

I Danmark har nyligen en **ny foodtech-fond lanserats, Kost Capital**, med syfte att investera i foodtech-bolag runt om i Europa. Bakom fonden står en handfull välkända företagare och den statliga danska export- och investeringsfonden Eifo. Målet är att fonden i ett första skede ska samla in 25 miljoner euro, för att investera i framtiden hållbara och hälsosamma livsmedel (61).

Kale United, ett publikt holdingbolag som framgångsrikt investerar i ledande växtbaserade foodtech-bolag, har även aviserat att de ska lansera en fond för hållbara investeringar som vänder sig till större institutionella investerare. Fonden är också ett viktigt steg för att Kale United ska kunna följa portföljbolagen längre i utvecklingen när de har behov av mer kapital för expansion (62).

Den långsiktiga trenden för det växtbaserade segmentets tillväxt är tydlig. Såväl konsumenter som investerare och forskningsinstitut ser potentialen med ökad produktion och konsumtion av växtbaserade produkter. Utvecklingen har skett utan politiska styrmedel. Nu behöver politiken bistå med verktyg för att underlätta och främja denna utveckling, inte minst i Sverige. Vår nuvarande livsmedelsstrategi beaktar vare sig frågan om hållbara livsmedelssystem utifrån ett systemperspektiv eller tar hänsyn till de komplexa sambanden mellan hälsa, sunda samhällen och en frisk planet. Det är därför välkommet att regeringen arbetar med en ny livsmedelsstrategi och vi hoppas att den uppdaterade strategin kommer att presentera verktyg och incitament för en omställning till mer produktion av växtbaserade livsmedel för att värna såväl folkhälsan och klimatet som för att stärka beredskapen.

Nya möjligheter för svensk primärproduktion, men fler verktyg behövs

Primärproduktionen och svenska lantbrukare spelar en nyckelroll för att öka försörjningstryggheten i Sverige, och växtbaserade livsmedel är en central del av ett motståndskraftigt och diversifierat jordbruk. Sverige har god potential att positionera sig på marknaden genom att öka produktionen av grödor för humankonsumtion som lämpar sig väl för odling på våra breddgrader och på så vis stärka både primärproduktionen och de företag som vill använda närodlade svenska grödor. **För att ställa om produktionen krävs dock ofta kostsamma investeringar för den enskilda lantbrukaren och en avgörande faktor för ett sådant beslut är lönsamhet, eller förväntad lönsamhet.** En lantbrukare måste kunna se att det är mer lönsamt att odla åkerbönor för humankonsumtion än att odla höstvete till djurfoder för att både kunna och vilja ta ett investeringsbeslut för att ställa om.

Stötta lantbrukare som vill ställa om till växtbaserat

Politiken måste bistå med verktyg för att underlätta för de bönder som vill ställa om sin produktion till mer odling av grödor för humankonsumtion. Sedan 2020 har SLU, med finansiering från EU Horizon 2020, bedrivit ett forskningsprojekt (Uniseco-projektet) där lantbrukare som velat ställa om sin produktion till mer växtbaserat kunnat delta (63). Projektet har tittat på hur en övergång till att använda i huvudsak grovfoder till idisslarna och odla mer grödor för humankonsumtion kan öka hållbarheten på gården.

Slutsatserna från projektet visar att specialiserade mjölk- och köttgårdar har potential att förbättra sin ekonomiska motståndskraft och miljömässiga hållbarhet genom att inkludera fler grödor för direkt konsumtion genom agro-ekologisk diversifiering (64).

Inspireras av den danska Plantefonden

Ett annat spännande initiativ har tagits i Danmark genom inrättandet av den s.k. Plantefonden. Den danska regeringen och Folketinget har slutit ett avtal som ska stödja den gröna omställningen inom jord- och skogsbrukssektorn och säkerställa en förbättring av den danska vattenmiljön och naturen i jordbrukslandet. Avtalet syftar till att minska utsläppen av växthusgaser och kväve. En central del av avtalet handlar om **omställningen till växtbaserade livsmedel, en bransch som den danska regeringen har pekat ut som ett framtida tillväxtområde som kommer att skapa nya intäkter och jobbmöjligheter**. Den danska regeringen anser att mer växtproduktion är ett centralt inslag i den gröna omställningen och har därför beslutat att ta fram **en handlingsplan för växtbaserade livsmedel** samt i **inrättat en stiftelse för växtbaserade livsmedel** där 75 miljoner DKK avsätts årligen 2022-2030 för att stödja utvecklingsaktiviteter som sortutveckling, odling, förädling, säljfrämjande, exportfrämjande, utbildning och kunskapsspridning.

Jordbruksminister Jacob Jensen presenterar handlingsplanen för växtbaserade livsmedel på Hotell- och restaurangskolan i Köpenhamn. Foto: Pressbild/FVM

Minst hälften av fondens medel är öronmärkta till växtbaserade ekologiska livsmedel. Genom avtalet avsätts också 580 miljoner DKK 2023-2027 för ett ekosystem för växtbaserade livsmedel. **Avtalsparterna är också överens om att investeringsstöd för proteinrika grödor, samt förädling av dessa, bör införlivas i miljöteknikordningen enligt det danska landsbygdsprogrammet.**

Det danska avtalet och inrättandet av Plantefonden är konkreta åtgärder som bör tjäna som inspiration i det fortsatta arbetet med att uppdatera den svenska Livsmedelsstrategin (65).

Låt växtbaserad produktion bli en viktig del av den kommande Livsmedelsstrategin

Regeringens pågående arbete med att uppdatera och utveckla Livsmedelsstrategin bör lyfta fram de ekonomiska möjligheter som ett skifte till mer växtbaserad produktion av grödor för humankonsumtion innebär för jordbruket och därmed hela den svenska livsmedelssektorn. Något som samtidigt innebär stora fördelar för folkhälsa, klimat och miljö. För att vi ska få en livsmedelsstrategi som minskar sårbarheten i livsmedelsförsörjningen, som omfamnar både det animaliska och växtbaserade lantbruket och beaktar folkhälsan och klimatet bör en handlingsplan för växtbaserat tas fram. I det arbetet bör pågående arbete både inom EU och andra nationella initiativ beaktas, som det nämnda danska initiativ och ett liknande i Nederländerna (66). Här kan Sverige både inspirera och låta sig inspireras.

Goda förutsättningar för svenska livsmedelsproducenter

Svensk export av växtbaserade livsmedel har potential och matchas väl med svensk innovationskraft. Sverige har idag alla förutsättningar för att bli världsledande inom odling, innovation, förädling, kommersialisering och export av växtbaserade nordiska livsmedel.
Genom att möjliggöra för fler primärproducenter att tillgodose sig behovet av grödor inom livsmedelsindustrin, parallellt med åtgärder för en växande växtbaserad livsmedelsnäring, kan svensk export av växtbaserade livsmedel till den expansiva globala marknaden öka. Utöver det kan den kunskap och kompetens som byggs upp inom segmentet innebära att patent och idéer kan utvecklas för tjänsteexport.

För det land som väljer att stötta framväxten av den växtbaserade livsmedelssektorn skapas nya arbetstillfällen, ökad tillväxt och exportmöjligheter samtidigt som livsmedelsberedskapen kan stärkas. Sverige har många gånger om visat på världsledande innovationskraft som sedan kunnat omsättas i exportframgångar, senast inom techindustrin. På samma sätt har Sverige idag alla förutsättningar för att bli världsledande inom odling, innovation, förädling, kommersialisering och export av växtbaserade nordiska livsmedel.

Hinder på vägen - System och regelverk hämmar utvecklingen av växtbaserade livsmedel

Utvecklingen av det växtbaserade segmentet är efterfrågedrivet och har inte skett utifrån politiska beslut, vilket är en styrka. Däremot finns det nu ett behov av att uppdatera politik och regelverk så att inte obsolet lagstiftning oavsiktligt lägger onödiga hinder i vägen.
Det pågår just nu en intensiv politik- och regelutveckling på livsmedelsområdet, både nationellt och på EU-nivå. Till exempel ska regeringen uppdatera den nationella svenska livsmedelsstrategin, här finns det möjlighet att göra förändringar så att potentialen i det växtbaserade segmentet av livsmedelskedjan kan komma till sin fulla rätt.
Från jord till bord-strategin sätter den övergripande ramen för politikutvecklingen och pekar sedan ut ett antal områden där regelutveckling ska ske. Det gäller t.ex. förutsättningar för hållbara livsmedelssystem, utvecklade regler om konsumentinformation som näringsprofiler och märkningsfrågor, men också inom taxonomin, green claims, regleringar kring förpackningsavfall och producentansvar, samt skolmjölkstödet och offentlig upphandling.

Några hinder som bör beaktas i det fortsatta arbetet är:
Forskningsanslag och innovationsförutsättningar

- Forskningsinvesteringar riktas ofta in på traditionell livsmedelsproduktion och konsumtion, inte minst inom nutritionsforskningen.
- Det saknas kunskap och kompetens om hur grödor förädlas och utvecklas till (nya) livsmedel, samt hur man kan utvinna högkvalitativt protein ur grödor, samtidigt som det saknas kompetens och relevant stödinfrastruktur i förädlingsledet.
- Mindre uppstartsföretag saknar den uppbackning i form av tillgång till testanläggningar och kunskap om bl.a. uppskalning av produktionen som finns och uppmuntras inom andra industrier och som ofta är nödvändigt i ett tidigt skede av företagets utveckling.
- Det saknas en svensk processindustri för svenskodlade proteiner vilket gör att svenska bönor och ärtor måste skickas utomlands för att processas till växtbaserat protein och sedan på nytt importeras till Sverige.

Snedvridande regelverk och subventioner

- Idag finns en rad konkurrenssnedvridande mål och styrmedel som premierar animaliska livsmedel framför växtbaserade, vilka behöver förändras. Det behövs en tydligt formulerad målsättning om att åtminstone ha ett konkurrensneutralt regelverk för livsmedel, oavsett råvara, för att inte hämma innovation, tillväxt och konkurrenskraft (67). Tyvärr pågår just nu en utveckling där nationella regleringar kring livsmedelsbeteckningar, på exempelvis korv och burgare, har presenterats i flera medlemsstater, trots att tidigare förslag kring en EU-reglering av detta avvisades av medlemsstaterna i ministerrådet.

- Många lantbrukare upplever svårigheter med att generationsväxla och få in unga i branschen. Den ekonomiska risken och tröskeln för den enskilde producenten att ställa om sin verksamhet till mer växtbaserad produktion upplevs som för hög i relation till potentiella lönsamhetsvinster på längre sikt.

Så får vi en stark svensk växtbaserad sektor

Livsmedelskedjan kommer att behöva genomgå ett stort omställningsarbete, som drivs av framsteg inom teknik och innovationer som nya, cirkulära produktionsmetoder och en ökad efterfrågan på mer hållbart producerade produkter. Svensk innovationstradition bidrar till nya lösningar inom till exempel miljö- och klimatteknik och energiomställningen och skapar både arbeten i Sverige, nya exportmöjligheter för svenska företag och stärker beredskapen. Detta perspektiv bör inspirera politiska och privata satsningar också inom livsmedelskedjan. Arbetet med att uppdatera den svenska livsmedelsstrategin bör särskilt präglas av detta.

Fond för omställning

Genom en aktiv livsmedelspolitik som inkluderar och lyfter fram det växtbaserade segmentet kan nya möjligheter skapas för både jordbrukare och livsmedelsföretag i en för branschen orolig tid. Genom att ge jordbrukare rätt verktyg kan svenska bönder bredda och diversifiera sin verksamhet och nå ut till nya marknader. I det kommande arbetet med att uppdatera den svenska Livsmedelsstrategin finns ett gyllene tillfälle att stärka resiliensen i livsmedelsförsörjningen, skapa nya möjligheter för Sveriges bönder samtidigt som vi förbättrar möjligheter för ett framtidsorienterat segment som bidrar till minskad klimatpåverkan och förbättrar folkhälsan. Som nämnts tidigare i rapporten kan inspiration hämtas från Danmark där majoriteten av riksdagspartierna under den förra mandatperioden ingick ett klimatavtal för att ställa om jordbruket. Avtalet togs fram i nära dialog mellan den danska livsmedelsindustrin och de gröna organisationerna. Centralt i avtalet är upprättandet av en nationell handlingsplan och inrättandet av en fond för att bistå primärproduktionen i omställning av produktionen till växtbaserade livsmedel. Den danska regeringen avsätter 70 miljoner DKK årligen 2022 – 2030. De danska partierna är överens om att omställning till mer växtbaserad produktion är en nyckel i den gröna övergången (68).

Handlingsplan för en stark svensk växtbaserad sektor

- Peka ut food-tech och hela värdekedjan inom innovativa, hållbara växtbaserade livsmedel som ett strategiskt viktigt område som forskningspolitiken ska bidra till att stärka. Målet bör vara att politiken bidrar till att öka svensk konkurrenskraft och att stärka svensk livsmedelssektors attraktivitet.

- Genomföra kraftfulla, fokuserade satsningar på kompetens och infrastruktur för att stödja innovativa företag inom livsmedelskedjan att skala upp satsa på förbättrade möjligheter att odla och förädla grödor i Sverige och stärka svensk livsmedelsberedskap.

- Underlätta omställningen till ett resilient och hållbart jordbruk genom att införa nya former av omställningsstöd till bönder som vill ställa om och diversifiera sin verksamhet och producera växtbaserat men inte kan eller vågar på grund av den tillfälliga ekonomiska risk som omställningen kan innebära.

- Säkerställa att politiska målsättningar, regelverk och styrmedel inte står i vägen för och missgynnar den växtbaserade expansionen. I dagsläget finns eller diskuteras politiska åtgärder som snedvrider konkurrensen.

- Utifrån klimatpolitiska rådets rekommendation och NNRs nya näringsrekommendationer sätta konkreta och mätbara mål bland annat för minskning av utsläpp av växthusgaser från de offentliga måltiderna och säkerställa breda utbildningsinsatser för att öka det offentliga kökets kunskap om hållbart ätande.

Vi ser också att Sverige behöver ta ett förnyat och samlat grepp med att integrera olika politikområden (hållbarhet och klimat, folkhälsa, jordbruk och näring) för att främja en omställning till ett hållbart, mer växtbaserat livsmedelssystem, i linje med övergripande mål och vetenskapliga studier. Det bör sättas nationella mål för en hållbar livsmedelssektor samt ett utsläppsminskningsmål för sektorn. Det behöver också göras insatser för att underlätta för konsumenter att göra hållbara val (som tex utbildningsinsatser och att matens klimatpåverkan tydliggörs på livsmedelsförpackningarna utifrån en branschgemensam beräkningsstandard).
Läs mer här.

Växtbaserat Sverige riktar sig till företag som verkar i livsmedelskedjan och som står bakom organisationens mål om att främja en omställning till växtbaserad produktion och konsumtion av livsmedel. Privatpersoner, intresseorganisationer och andra aktörer kan bli stödmedlemmar.

Kontakta oss gärna om ditt företag vill bli medlem i Växtbaserat Sverige, eller om du har frågor om vår verksamhet: kansliet@vaxtbaseratsverige.se

Besök gärna vår hemsida på www.vaxtbaseratsverige.se

2024

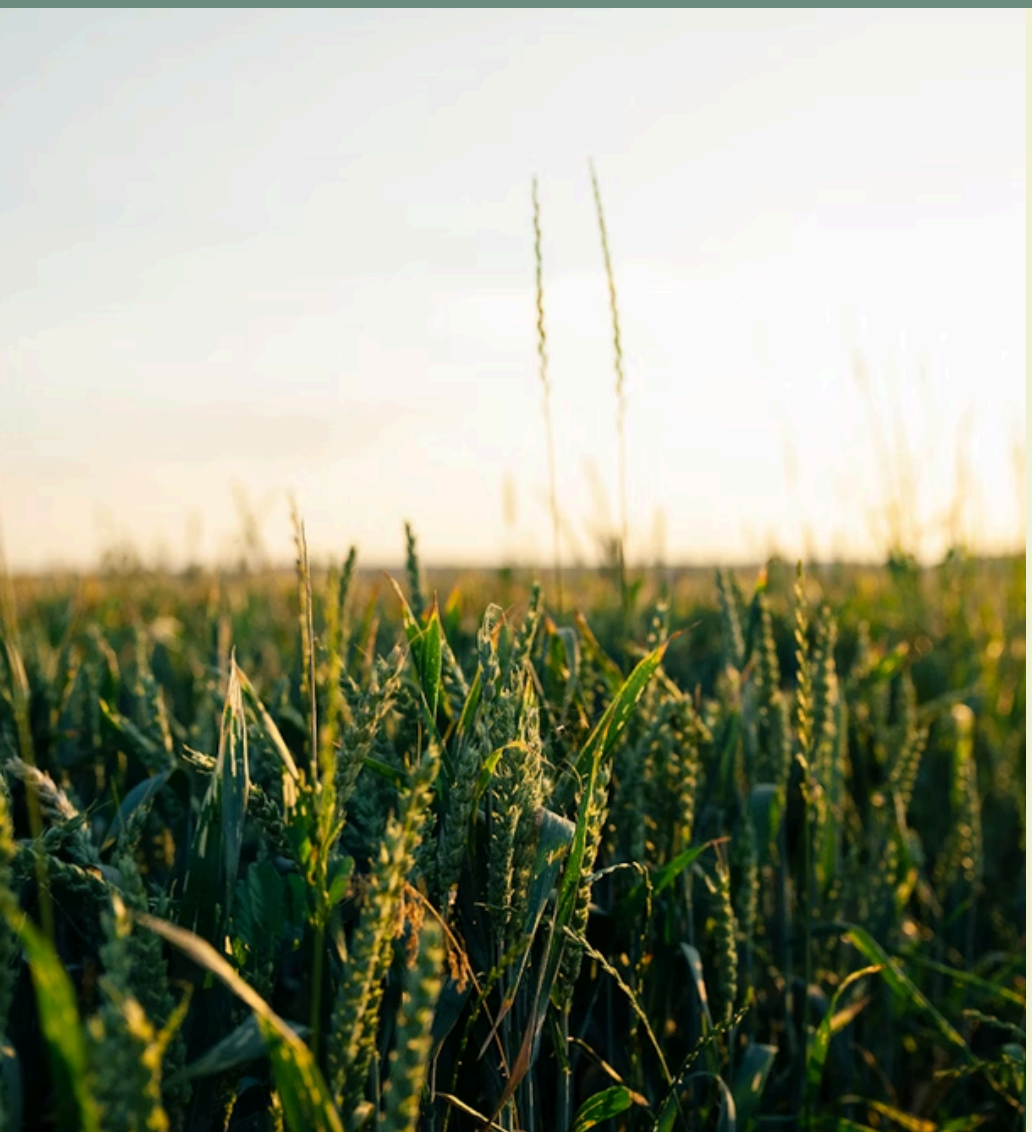

VÄXTBASERAT SVERIGE

KÄLLOR

1. DN Debatt. ”Vi måste ställa in oss på att äta mindre – och sämre”
2. https://www.proteinindustriescanada.ca/uploads/Market-Forecast-and-Competitiveness-Study-EY-for-Protein-Industries-Canada.pdf
3. CAP 2023-27 - European Commission (europa.eu)
4. https://www.consilium.europa.eu/sv/policies/green-deal/Den europeiska gröna given - Consilium (europa.eu)
5. Från jord till bord-strategin | Faktablad om Europeiska unionen | Europaparlamentet
6. En europeisk klimatlag - Europeiska kommissionen (europa.eu)
7. https://iari.site/2024/02/16/le-esportazioni-ucraine-nel-panorama-europeo-inattese-e-cosi-economiche/
8. Euractiv: EU Council backs relaxation of CAP green rules, paving way for swift approval
9. Europeiska unionens råd (2024): Stödet till bönderna
10. https://ie.ambafrance.org/French-President-delivers-speech-on-Europe-at-the-Sorbonne
11. https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik/jordbruksverkets-statistikrapporter/statistik/2023-12-13-skord-av-spannmal-trindsad-och-oljevaxter-2023.-preliminar-statistik-for-lan-och-riket
12. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm
13. https://www.regeringen.se/contentassets/fc08dfb51d014b3996b719005beb146f/livsmedelsberedskap-for-en-ny-tid-sou-20248.pdf
14. I mars 2022 antog EU-ledarna Versaillesdeklarationen om den ryska fullskaliga invasionen mot Ukraina samt om att underbygga europeisk säkerhet och stabilitet.
15. https://www.regeringen.se/contentassets/fc08dfb51d014b3996b719005beb146f/livsmedelsberedskap-for-en-ny-tid-sou-20248.pdf
16. Livsmedelsproduktion ur ett beredskapsperspektiv : sårbarheter och lösningar för ökad resiliens, forskning (msb.se) https://www.msb.se/sv/rad-till-privatpersoner/broschyren-om-krisen-eller-kriget-kommer/
17. Soybeans | Union of Concerned Scientists (ucsusa.org)
18. Wheat exports from Ukraine and Russia in perspective, 2021 (ourworldindata.org)
19. https://rib.msb.se/filer/pdf/28493.pdf
20. https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/rapporter/2023/myndighetsgemensam-rapportering-av-uppdrag-inom-civilt-forsvar-2022.pdf?_t_tags=language%3Asv%2Csiteid%3A67f9c486-281d-4765-ba72-ba3914739e3b&_t_hit.id=Livs_Common_Model_MediaTypes_DocumentFile/_4c077f5f-0e7a-4626-8944-846a7ecb8451&_t_hit.pos=25

KÄLLOR

21. Klimatpolitiska rådets rapport 2024 (klimatpolitiskaradet.se)
22. How much of global greenhouse gas emissions come from food? - Our World in Data
23. Poore & Nemecek (2018) Reducing food's environmental impacts through producers and consumers. Science.
24. Källor: Steffen et al. (2015) revideringen av Planetary Boundaries; EAT-Lancet-rapporten (2019).
25. IPCC Special Report on Climate Change and Land, IPCC, 2019
26. https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf
27. SWD_2023_4_1_EN_document_travail_service_part1_v2.pdf (europa.eu)
28. Advancing food safety: strategic recommendations from the 'ONE – Health, Environment & Society – Conference 2022' | EFSA (europa.eu)
29. Klimatpolitiska rådets rapport 2024 (klimatpolitiskaradet.se)
30. https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/f/folkhalsan-i-sverige-arsrapport-2023/
31. https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/mat-fysisk-aktivitet-overvikt-och-fetma/overvikt-och-fetma/statistik-om-overvikt-och-fetma/overvikt-och-fetma-hos-vuxna/
32. Riksmaten vuxna (livsmedelsverket.se)
33. Riksmaten ungdom (livsmedelsverket.se)
34. Nordic Nutrition Recommendations 2012 (diva-portal.org)
35. https://nutritionsfakta.se/2020/02/11/mat-halsa-och-hallbarhet-eat-lancet-i-nordiskt-perspektiv/
36. Fler växtbaserade alternativ i nya grönare Matcirkeln (livsmedelsverket.se)
37. https://www.helsedirektoratet.no/horinger/nordic-nutrition-recommendations-2022-nnr2022/NNR2023%20Report%20Nordic%20Nutrition%20Recommendations%202023%20Public%20consultation%2031%20March%202023.pdf
38. https://www.helsedirektoratet.no/horinger/nordic-nutrition-recommendations-2022-nnr2022/NNR2023%20Report%20Nordic%20Nutrition%20Recommendations%202023%20Public%20consultation%2031%20March%202023.pdf/_/attachment/inline/d13cb4c9-c621-430e-b60a-d0a7ae540a12:dd2bd17727acbce6b39f470167024e549ca265b5/NNR2023%20Report%20Nordic%20Nutrition%20Recommendations%202023%20Public%20consultation%2031%20March%202023.pdf

KÄLLOR

39. Nordic Nutrition Recommendations 2023 (norden.org)

40. Uppdrag om insatser för hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion (livsmedelsverket.se)

41. https://www.livsmedelsforetagen.se/app/uploads/2023/02/livsmedelsforetagen-konjunkturbrev-q4-2022.pdf

42. https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/f/folkhalsan-i-sverige-arsrapport-2023/

43. Hur påverkar höjda matpriser konsumenternas köpbeteende (livsmedelsverket.se)

44. 2 in 3 Europeans more likely to vote for MEPs who campaign for sustainable food - new survey | WWF

45. 2020-2022-Sweden-retail-market-insights.pdf

46. https://info.ungdomsbarometern.se/ungdomsbarometern

47. https://www.axfood.se/nyhetsrum/pressmeddelanden/2022/01/vegobarometern-klimat-och-miljo-allt-viktigare-nar-vegetariskt-fortsatter-oka/

48. Nötköttbulle med ärta - en ny stjärna på menyn | Orkla FoodSolutions

49. https://www.icagruppen.se/arkiv/pressmeddelandearkiv/2024/ica-lanserar-ny-vardagsfavorit--fars-av-notkott-och-arter/

50. https://www.axfood.se/nyhetsrum/pressmeddelanden/2023/06/hemkop-satsar-pa-kott-med-minskad-klimatpaverkan/

51. https://gfieurope.org/market-insights-on-european-plant-based-sales-2020-2022/ och https://www.bonafideresearch.com/press/230729771/global-plant-based-food-market

52. https://proveg.org/about-us/

53. https://proveg.org/report/evolving-appetites-an-in-depth-look-at-european-attitudes-towards-plant-based-eating/

54. https://doi.org/10.1787/08801ab7-en s. 204

55. https://lantbruksnytt.se/lantmannens-forskningsstiftelse-stottar-framtidens-matsystem-med-13-miljoner-kronor/

56. https://foodinstitute.com/focus/plant-based-trends-to-watch-in-2024/

57. https://www.stockholmresilience.org/news--events/general-news/2024-04-10-centre-receives-extended-funding-from-mistra-for-food-research.html

58. https://www.oru.se/english/our-profile/food-and-health/pan-sweden/news-pan-sweden/sek-48-million-to-study-plant-based-protein/

59. https://www.lagpunkten.se/lagar-och-lagbevakning/lagnytt/10-miljoner-kronor-till-v228xtf246r228dling#:~:text=I%20budgetpropositionen%20f%C3%B6r%202024%20-presenterar%20regeringen%20en%20l%C3%A5ngsiktig,finansieringen%20%C3%B6ka%20med%2010%20miljoner%20kronor%20per%20%C3%A5r

KÄLLOR

60. https://www.ri.se/en/about-rise,
https://www.lantmannen.se/forskning-och-innovation/forskningsstiftelsen/
https://www.formas.se/
https://www.vinnova.se/m/hallbara-matsystem/
61. Investerar 280 miljoner i foodtech – sågar köttsubstitut (di.se)
62. Kale United tar in kapital för att lansera en grön fond | Kale United AB (mynewsdesk.com)
63. Sweden | UNISECO platform (uniseco-project.eu)
64. Sweden | UNISECO platform (uniseco-project.eu)
65. aftale-om-groen-omstilling-af-dansk-landbrug.pdf
66. Starkt stöd för vegopolitik i Nederländerna – pandemin en bidragande orsak - Mat och Klimat
67. Exempel på konkurrenssnedvridande regelverk är bl.a. EU:s skolmjölksstöd, differentierade skattesatser mellan animaliska och växtbaserade livsmedel och EU-reglerna för livsmedelsbeteckningar som båda regleras inom ramen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik samt regelverket för ekologisk märkning. Förslagen som lades fram i Europaparlamentet om det s.k. vegoburgarförbudet och ytterligare begränsningar att använda mejeribeteckningar är två mycket illustrerande exempel som dessbättre röstades ner, men som påvisar att det finns starka intressen som har för avsikt att motarbeta den växtbaserade sektorns utveckling
68. GFI. 2021. Denmark announces 1 billion kroner for plant-based foods in historic climate agreement. (2021)